

CK.0000073905

CẨM NANG

Suôi Dưỡng **TRẺ**

TÂM TƯ CON TRẺ NHỮNG ĐIỀU NGƯỜI LỚN KHÔNG NÊN XEM THƯỜNG

YÊN
LIÊU

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA - THÔNG TIN

HƯƠNG VIỆT
(Biên soạn, tổng hợp)

Cẩm nang nuôi dưỡng trẻ

**TÂM TƯ CON TRẺ
NHỮNG ĐIỀU NGƯỜI LỚN
KHÔNG NÊN XEM THƯỜNG**

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA – THÔNG TIN

LỜI NÓI ĐẦU

Thế hệ trẻ luôn được coi là vốn liếng quý giá của đất nước, của xã hội. Họ là những người sau này sẽ nắm vai trò chủ nhân, là tương lai của đất nước. Nhưng để chăm sóc, đào tạo và bồi dưỡng để họ trở thành những người có ích cho xã hội là một việc không hề dễ dàng. Bồi, tâm sinh lý của lứa tuổi của con trẻ thay đổi rất nhanh và phức tạp. Để nắm bắt được điều đó không chỉ nhờ đến những người trực tiếp nuôi nấng, dạy dỗ như cha mẹ, thầy cô giáo mà còn có cả các chuyên viên tâm lý, dinh dưỡng...

Một thực tế đã và đang xảy ra là: Nhiều bậc cha mẹ, lo lắng và chăm sóc con mình, nhưng chỉ đứng trên khía cạnh những suy nghĩ của bản thân, do không tìm hiểu kỹ suy nghĩ của các con nên gặp phản ứng tiêu cực từ trẻ.

Có hiểu rõ tâm sinh lý, tâm tư, tình cảm của trẻ em ở nhiều lứa tuổi, người lớn mới có thể đặt ra một phương cách giáo dục đúng hướng để sau này thế hệ tương lai của đất nước mới có thể giúp đất nước đi lên trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, “sánh vai với các cường quốc năm châu” như Chủ tịch Hồ Chí Minh đã căn dặn.

Để góp một phần vào quá trình tìm hiểu tâm tư, tình cảm của con trẻ, chúng tôi biên soạn sách **“CẨM NANG NUÔI DƯỠNG TRẺ: TÂM TƯ CON TRẺ - NHỮNG ĐIỀU NGƯỜI LỚN KHÔNG NÊN XEM THƯỜNG”**, sách là hệ thống kiến thức về tâm tư, tình cảm cũng như nhu cầu cấp thiết của thế hệ trẻ, giúp chúng ta có cái nhìn đúng đắn, sâu sắc và cởi mở hơn về các thế hệ trẻ em.

Sách được biên soạn trên cơ sở tập hợp, chọn lọc từ các nguồn tư liệu khác nhau đã được công bố trên các phương tiện thông tin đại chúng của các chuyên gia, nhà nghiên cứu, nhà báo; những chia sẻ của các bậc làm cha, làm mẹ rất thiết thực và hữu ích.

Trong quá trình biên soạn chắc chắn sẽ không tránh khỏi những thiếu sót nhất định. Rất mong nhận được sự cảm thông và những đóng góp ý kiến của quý vị độc giả để cuốn sách được hoàn thiện hơn khi tái bản.

Xin trân trọng giới thiệu!

NGƯỜI BIÊN SOẠN

Phần I

**TÂM LÝ CON TRẺ -
ĐIỀU CHA MẸ CẦN AM HIỂU**

SỰ PHÁT TRIỂN TÂM LÝ CON TRẺ

I. Khả năng phát triển của trẻ em ngày nay

Nói đến trẻ em là nói đến sự phát triển không ngừng của cơ thể, đặc biệt của bộ não, mà mỗi bước phát triển sinh lý ấy lại là tiền đề cho những quan hệ xã hội khác nhau, và những thay đổi tâm lý quan trọng.

Một em bé trước 12-15 tháng chưa biết đi; thường xuyên được bế bồng, muốn lấy cái gì phải nhờ mẹ (hay một người lớn khác), khác hẳn một em bé đã biết đi, tự mình đi tìm những gì hấp dẫn, tâm lý tự khẳng định lấy mình, tự lập bắt đầu chớm nở, và từ sự hòa mình với mẹ và người lớn chuyển sang mâu thuẫn đối lập.

Quá trình khôn lớn của một em bé diễn ra trên cơ sở một mối mâu thuẫn cơ bản:

Một bên là do sức lực về cơ thể cũng như về trí khôn còn non yếu, luôn luôn đòi hỏi sự bảo vệ nâng đỡ của bố mẹ và người lớn, đòi hỏi một cảm giác an toàn, một môi trường quen thuộc, những hành vi lặp đi lặp lại mới dần dần làm quen được với một cuộc sống khá phức tạp, cuộc sống của một con người trong một xã hội văn minh.

Một bên là lại cần tiến lên thăm dò thế giới chung quanh, thế giới tự nhiên và xã hội, cần tự khẳng định, cần tự lập, cần những hoạt động mang tính chủ động, cần một môi trường ngày càng mở rộng, càng phong phú, không chấp nhận sự can thiệp của người lớn. Mâu thuẫn biểu hiện rõ rệt khi ta quan sát một em bé khoảng 3 tuổi: Làm gì cũng muốn bố mẹ hay người lớn chứng kiến, tham gia; nhưng đồng thời lại gạt tay bố mẹ, làm đổ chén nước tung tóe nhưng nhất thiết không chịu cho ai cầm tay giúp. Ở một em 10-12 tuổi thì mâu thuẫn ấy biểu hiện một cách tinh vi hơn, nhiều khi người lớn không để ý, tưởng chừng như không có vấn đề gì, nhưng thực chất xử lý đúng trong nhiều trường hợp, quả là rất tế nhị. Trong cuộc sống ngày nay, mâu thuẫn nổi lên gay gắt.

Có thể nói chăm sóc dạy dỗ trẻ em, cơ bản là xử lý đúng, xử lý khôn khéo mâu thuẫn ấy, đáp ứng cả hai nhu cầu của trẻ em, nhu cầu được nâng niu giúp đỡ chiều chuộng, và nhu cầu được hoạt động độc lập được khẳng định nhân cách của mình.

Mỗi lứa tuổi lại có nhu cầu riêng.

Em bé từ lúc mới sinh ra đến 15-18 tháng, chưa đi vững, chưa nói rõ đòi hỏi một sự nâng niu đặc biệt, thường xuyên bên cạnh cần có một người lớn với hai đức tính chủ yếu:

- Luôn luôn sẵn sàng, bất kỳ giờ giấc nào cũng đáp ứng yêu cầu của em.

- Nhạy cảm với sự đòi hỏi của một con người không nói lên được ý muốn của mình. Đó là hai đức tính của một người "mẹ hiền".

Thiếu mẹ hiền, em bé khó mà lớn lên, khôn lên bình thường. Thường là người mẹ máu mủ, nhưng sảy mẹ, mẹ đi vắng lâu ngày, bị bệnh, hay mất đi, thì phải có người "đì" tức là người thay thế mẹ. Các cô nhà trẻ trước hết phải là những người mẹ hiền. Hiện nay, các cô khó mà làm mẹ hiền, vì nhiều lý do:

- Cuộc sống vật chất chưa đảm bảo, không thể toàn tâm toàn ý với các em, vừa giữ trẻ vừa đan len.

- Nhiều người chưa được đào tạo đầy đủ, đặc biệt giáo trình tài liệu về tâm lý trẻ em quá nghèo nàn.

- Cơ sở vật chất quá eo hẹp, và nhất là số em quá đông mà biên chế thì không thể nào tăng được.

Cần thấy rõ, các cô chỉ đủ thì giờ cho ăn, làm vệ sinh, không còn chút thời gian nào trò chuyện, nô đùa, hú hí với các em: Đây là điểm yếu nhất của nhà trẻ chúng ta hiện nay, các em không phải chỉ thiếu chất đạm, chất mỡ, vitamin A hay D, mà thiếu những con người để chơi đùa, trò chuyện hàng ngày. Đây là "món ăn tinh thần" không kém quan trọng so với sữa hay hoa quả. Thiếu đi, không những các em sẽ chậm phát triển về cơ thể, dễ bệnh tật, mà còn non kém về trí tuệ, thiếu hụt về tình cảm.

Em bé 2-3 tuổi là một con người ngây thơ, chưa tư duy được như một người lớn, tư duy trừu tượng và logic chưa thành thực, phải thông qua hoạt động tay chân và giác quan, thông qua lời nói, chơi chung với bạn bè, đối xử với người lớn mà thoát bỏ được tình trạng ngây ngô dại dột, mà "khôn" lên; nhưng trẻ em là một con người hồn nhiên, rất nhạy cảm, cảm xúc dồi dào, tính ngây thơ phải bảo vệ bồi dưỡng. Xóa được cái ngây, không bỏ mất tính thơ là mục tiêu của mẫu giáo, làm sao cho đến lúc giao lại cho nhà trường phổ thông một em bé có khả năng.

Dạy con từ thuở còn thơ, tre măng dễ uốn, những châm ngôn đúc kết

kinh nghiệm nghìn xưa nay được môn tâm lý học trẻ em xác nhận, chính tuổi mầm non lọt lòng đến 6 tuổi là thời kỳ quan trọng nhất trong sự phát triển của trẻ em. Đây là giai đoạn hình thành những nếp sống, thói quen, cách cư xử, tình cảm làm nền tảng cho nhân cách, sau này rất khó thay đổi. Phân tích tiền sử của nhiều rối loạn tâm lý của thanh niên hay người lớn đều thấy bắt nguồn từ những chấn thương tâm lý từ thời thơ ấu, từ những điều kiện éo le trong sinh hoạt gia đình, hoàn cảnh xã hội.

Những trẻ em lớn lên trong gia đình ly tán - về vật chất và tinh thần - như xa con lâu ngày, hoặc vì ly dị, góa bụa thiếu mất một người, hoặc vì vợ chồng thường xuyên bất hòa, con cái không biết nhìn vào ai mà tìm chuẩn mực cho cuộc sống, buộc phải lựa chọn đứng vào phe bố hay phe mẹ, hoặc bố mẹ làm ăn phi pháp, tể nhị hơn là bố mẹ bề ngoài thì rất đàng hoàng nhưng thực chất lại là giả dối, cơ hội hạng nặng, lời nói và việc làm của bố mẹ mâu thuẫn nhau, gương của bố mẹ trái ngược với những điều học ở trường, ở Đội, ở Đoàn. Hoàn cảnh sinh sống, nhà cửa quá chật hẹp, phố xá nhếch nhác lộn xộn, cảnh tiêu cực hàng ngày diễn ra trước mắt trẻ em không thể không ảnh hưởng đến tâm tình con trẻ.

Từ suy dinh dưỡng, mắc đủ thứ bệnh hiểm nghèo đến tính tình hư hỏng, rối loạn tâm lý dẫn đến những hành động phá hoại, phạm pháp.

Không đợi đến lúc bệnh hoạn phát ra, mà ngăn từ gốc, làm sao cho sinh hoạt gia đình và các nhà trẻ, trường mẫu giáo đáp ứng được nhu cầu thiết yếu của trẻ mầm non là một trong những nhiệm vụ xã hội quan trọng vào bậc nhất. Cho đến nay, lứa tuổi này chưa được quan tâm đầy đủ, như các lứa tuổi thi vào đại học. Theo tính toán của bác sĩ Benjamin Spock, xã hội Mỹ phải bỏ ra 3 vạn đôla kinh phí để ứng phó với một trường hợp thiếu niên phạm pháp, một khoản tiền gấp mấy chục lần so với kinh phí giáo dục một em bình thường.

Đến 6 tuổi, em bé bước vào một thời kỳ mới, bước vào cuộc đời học sinh, mà số đông sẽ kéo dài đến 14-15 tuổi. Em bé 6 tuổi bắt đầu:

- Có thể đi học, là được tự hào chuyển từ quy chế xã hội của một em bé lên quy chế của một cô cậu học sinh, ngày ngày quàng khăn đỏ, cắp sách đến trường.

- Phải đi học, nghĩa là phải từ bỏ cuộc sống tự do được chiều chuộng trong gia đình và nhà trẻ mẫu giáo, đi vào cuộc sống có quy tắc, kỷ luật chặt chẽ, bỏ chơi, phải học.

Nhà trường trở thành nơi, không phải độc nhất, nhưng quan trọng nhất để:

- Rèn luyện thành một con người sống theo một số quy tắc và lý tưởng xã hội.

- Nắm được một vốn kiến thức cơ bản, chuẩn bị cho việc học một nghề, hoặc để học tiếp, tiến lên trình độ cao hơn.

- Rèn luyện và được cung cấp một số tri thức để biết giữ gìn bồi dưỡng sức khỏe.

- Phần nào chuẩn bị để sau này đi vào một ngành nghề nào đó.

Cho đến nay, nhà trường đặt việc tiếp nhận kiến thức lên trên hết, trọng văn khinh võ và khinh tất cả các mặt khác, nghề nghiệp, nghệ thuật. Ngoài học sinh giỏi của nhà trường truyền thống, truyền thống ấy còn kéo dài đến nay, là con người văn giỏi, toán giỏi, cao hơn là bách khoa, môn gì, sử, địa, lý, hóa, ngoại ngữ đều giỏi. Ai không đạt những tiêu chuẩn ấy đều bị đào thải, dù có ca hát hay, chạy nhanh, bơi giỏi, vẽ đẹp, chữa máy móc thông thạo. Vì vậy, xu thế của nhà trường là đề ra chương trình kiến thức nhiều môn, rồi sự phát triển chương trình kiến thức nhiều môn, rồi sự phát triển của khoa học văn hóa, nhiều nội dung ngày càng phong phú.

Những người đề ra chương trình thường quên mất hai điểm hết sức quan trọng:

Một là, mỗi người có năng khiếu, sở trường riêng, tích lũy nhiều kiến thức trừu tượng là một sở trường trong nhiều sở trường khác. Một trẻ em chữa máy móc giỏi cũng có giá trị không kém một cậu tú tài nắm được nhiều kiến thức. Vấn đề là làm sao mỗi học sinh phát huy được sở trường của mình, chứ không phải tạo ra chỉ một mẫu người, ai không vào được khuôn mẫu thì cho là không thành đạt. Phi đại học, chỉ còn bắt buộc dĩ chấp nhận một nghề nào đó.

Hai là, nghĩ rằng chỉ có thời gian ở nhà trường mới tích lũy kiến thức, cho nên trong thời gian ấy cố gắng nhồi nhét tối đa. Quên rằng ở thời đại chúng ta, ngoài nhà trường, còn rất nhiều nguồn cung cấp kiến thức - báo, đài, sách, phim, triển lãm...

- Và bất kỳ ai, học xong ở nhà trường đều phải thường xuyên học thêm về nghề nghiệp, về những biến chuyển trong cuộc sống xã hội; chỉ cần không đọc sách báo một hai năm thì một tiến sĩ đâm ra lạc hậu. Như vậy nhà trường phổ thông không cần nhồi nhét quá nhiều kiến thức, mà phải làm sao: